

El Sud té por a perdre el Nord

La caiguda del mur de Berlín i les llibertats assolides a l'Est resten com un producte rar al Sud, especialment a Àfrica, on floreixen encara els símbols del socialisme científic.

Mai el planeta havia semblat tan menut. Cau un mur a Berlín i tota la Terra en ressent l'onada de xoc. De Santiago a Ulan-Bator, de Cotonou a Pyongyang, de Jerusalem a Tòquio, ni una sola capital ha deixat de sentir en diversos graus d'intensitat el terratrèmol sota els peus. Els 77 països d'abans —ara en són 120— es reuniran a co-

meçament de juny per fer punt i a part d'un passat revolucionari i afrontar els nous canvis, el nou ordre del món. Un món desproveït sovint de la confrontació ideològica fonamental entre les dues superpotències: els Estats Units i la Unió Soviètica. Un equilibri es trenca. I el llenguatge també ...

El Tercer Món haurà de renunciar al

doble xantatge: "Ajuda'm, Occident. Després d'haver explotat els meus recursos... m'ho ben deus. O, si no, m'aproparé a veure què diuen els soviètics". La resposta corre el risc de ser: "Primer que res, ajuda't tu mateix". El ministre algerià d'Afers Estrangers, Sid Ahmed Ghazali, ha comprès ben aviat que l'interès no dissimulat de l'Europa de l'Oest per l'altra

El mur que separava l'Est de l'Oest sembla desplaçat a l'eix Nord-Sud.

Albània, juntament a Cuba i Corea del Nord, últims bastions de l'ortodoxia.

Europa en plena mutació sumirà un poc més en l'oblit els països de l'altre món: "Ens hem de convèncer que comptar amb ells és més necessari que mai", diu Ghazali. "No cal comptar amb les ajudes inspirades per la competició ideològica". El "vell assenyat" d'Àfrica independent, el president de Costa d'Ivori, Houphouët Boigny, que veu el seu país —¿realment el veu?— enfonsar-se en una crisi profunda, llança una crida inquietant: "Si els europeus de l'Oest s'obliden d'Àfrica, ells seran els més perjudicats. Només hi ha aquest vast continent, complementari del vostre i que teniu a les vostres portes, amb formidables reserves de primeres matèries, per a assegurar una cooperació duradora".

Àfrica no solament s'alarma, sinó que també té por a l'aposta europea de 1993: "La CEE serà llavors un mercat més obert lliurat a una competència internacional molt més aspra que encara farà més difícil l'entrada dels nostres productes", explica el ministre senegalès de Comerç Exterior, Seydina Sy, cap dels 68 països de la zona Àfrica-Carib-Pacífic (ACP) en la recent renovació de la convenció de Lomé. Avui, a aquesta por s'a-

fegeix la por a l'Est: "Hi ha motius per a plantejar-se algunes qüestions quan constatem que l'ajuda oferta pels dotze a Polònia i Hongria és deu vegades superior a la que es dona a l'ACP", observa Seydina Sy, que s'ha adonat al llarg de les converses que "els països més inclinats a oferir suport financer a les nacions de l'Europa de l'Est són també els més reticents a augmentar la dotació financera de Lomé IV". Falilou Kane, ambaixador de Senegal a la Comunitat Europea, no vacil·la a citar aquests *euroegoistes*: britànics, neerlandesos i alemanys miren cap a un altre costat. "Nosaltres no hem rebut", continua dient, "cap seguretat convincent que no pagarem les despeses d'aquesta revolució. Ens diuen que Europa serà més pròspera i que les crisis ens afavoriran, però seran els països com Malàisia i Singapur els que s'aprofitaran d'aquesta prosperitat. Vertaderament tenim por de ser marginats". Els diplomàtics no es fan il·lusions sobre el que s'anomena "efecte triangular": l'apetit de consum dels europeus de l'Est farà augmentar la producció industrial i, en conseqüència, la producció de primeres matèries...

Susan George, especialista en els pro-

blemes Nord-Sud, director associat del Transnational Institute i autor de moltes obres sobre el deute i la fam al Tercer Món, ens ofereix el següent comentari: "És difícil fer comprendre als africans que el seu continent no significa més que el 2'5% del comerç mundial i, a més, s'ha de fer notar que el 20% d'aquest 2'5% correspon a Àfrica del Sud. Sovint raonen segons esquemes caducats que es remunten a l'època en què teníem les primeres matèries i la mà d'obra eren components importants de la seua producció. Tem molt que, a llarg termini, s'instal·le un cordó sanitari al voltant del Nord, mentre el Sud, oblidat, s'enfonsarà en la pobresa i, llavors, coneixeran la inestabilitat i es crearà la imatge que aquestes regions són una font de conflictes de les quals fa falta protegir-se. Llavors aquest 80% del món es recordarà de manera ben desagradable del nostre. No cal tancar-se en un cercle egoista a l'hora de les grans revisions".

En plena conferència euroàrab, reunida solemnement a París per relançar un diàleg encallat de feia una anys, esclata la notícia de la insurrecció de Bucarest, el 22 de desembre. Els ministres d'Afers Es-

Israel esdevindrà per als EUA una aliat menys important estratègicament.

trangers dels dotze, amb perfecta desimboltura respecte als 22 convidats àrabs, entre els quals el rei Hassan II de Marroc, es posen immediatament d'acord, fora de la reunió, per a atorgar una ajuda immediata a Romania. El president Mitterand hagué d'aprofitar tots els recursos -afortunadament inesgotables- de la seua eloqüència per a convèncer el món àrab, al final de la sessió, que "l'apropament de les dues Europes, separades massa temps, no es farà a costa de les solidaritats i els lligams de tota mena que uneixen els dotze amb els veïns àrabs i amb els altres veïns". A més, afegia: "El suport a l'Est representarà per a nosaltres una addició, no una substracció". I uns dies després: "No sempre és fàcil".

I és veritat. França, aleshores president la Comunitat Europea, haurà de lluitar ferm amb alguns del seus socis si vol inflar l'emboïllat de la convenció de Lomé: arribarà fins a 85.000 milions de francs per als cinc anys pròxims, és a dir, un augment del 40% en relació a Lomé III. Això no obstant, un simple detall: París s'ha hagut de fer càrrec -amb Roma- d'una part de la contribució de Madrid (sobre els mil milions de francs): Espanya

estima la factura massa grossa, atès el seu pes a la Comunitat Europea. Per davant de França i Gran Bretanya, Alemanya Federal és el principal contribuent, tot i que es fa estirar de les orelles, unes orelles particularment sensibles als cants de sirena de l'Est. ¿La RFA no acaba d'obrir -el 23 de gener, com qui no vol la cosa- a la RDA una línia de crèdit de més de 20.000 milions de francs a baixa taxa d'interès? És molt més que el conjunt d'ajudes concedides fins ara pels dotze a Polònia i Hongria (18.500 milions de francs), l'esforç global dels occidentals -els 24 de l'OCDE- a favor d'aquests dos països puja ja, amb l'últim descompte, a 183.000 milions de francs per als tres pròxims anys. I la llista de peticions s'allarga: Romania, Bulgària... Com els pressuposts nacionals no són extensibles indefinidament, la qüestió es planteja clarament en l'àmbit de les prioritats: ¿a l'Est o al Sud? Ja és ben clar que l'objectiu del 0'7% del PIB dels 24 per a ajuda pública al desenvolupament (APD) destinada al Sud no s'assolirà. ¿Algú ha sentit que els aliats de França han suggerit que, en cas de necessitat, es desvien diners del pressupost establert per als països en vies

de desenvolupament a fi de finançar els programes de l'Est?

De fet, el risc d'abandonar el Tercer Món no prové tant de l'ajuda pública com de les inversions i els crèdits privats. El cas alemany és exemplar. Otto Wolf von Amerongen és president de la comissió d'indústria per l'Est i no fa blonda: "U s'ha de preocupar de la camisa abans de preocupar-se pels enagos. És primordial ajudar els nostres veïns immediats a compensar la diferència en el nivell de vida que ens separa. El suport a l'Europa de l'Est és més important que els esforços envers el Tercer Món". Joachim Jahnke, subdirector del Ministeri d'Economia, a càrrec de les relacions Nord-Sud: "El factor baixos salaris a poc a poc deixa pas al factor mercat. La pregunta no és ja on hi ha la mà d'obra més barata, sinó on es troben les condicions més favorables d'inversió. Ja ha passat molt de temps des que la indústria alemanya creava 10.000 llocs de treball a Tunísia..." El comitè alemany contra la fam en el món (Welt-hungerhilfe) és una de les més importants organitzacions no governamentals d'Alemanya Federal, excepció feta de les xarxes eclesiàstiques, les donacions de la

qual patien un retrocés de 2'5 milions de marcs alemanys (170 milions de pessetes). Evidentment, la generositat dels alemanys ha trobat objectius més pròxims. Holger Baum, portaveu de l'organització, subratlla que el dèficit real és de 5 milions de marcs perquè els organismes oficials dupliquen la quantitat total de les donacions. Conseqüència: "Vint dels nostres projectes de desenvolupament rural al Tercer Món", diu, "han de ser abandonats".

Llavors, ¿el Sud té raó de tenir por de l'Est? Realment, no. Se li garanteix l'ajuda pública institucional, si més no, de manera constant. Al seu torn, les inversions privades s'amagen, però el fenomen no és nou: s'ha desencadenat a causa de la paràlisi de les economies i de la crisi del deute. La Compagnie Française d'Afrique Occidentale (CFAO) reconeix que el territori on actua ja no és un "eix de desenvolupament". El volum de negocis de la companyia a Àfrica, que era el 50% fa cinc anys, ha caigut el 1989 fins al 12%. Alain du Chaxel, expert del gabinet internacional d'auditories Coopers & Lybrand, fa notar: "Les societats es retiren d'Àfrica i heus ací que l'Est obre. Hi ha concomitància i no transferència. És cosa d'oportunitat".

En aquestes condicions, ¿què temen els dirigents del Sud? No gosen dir-ho obertament. Realment tenen por que, en el nou ordre mundial, la noció de país en via de democratització siga considerada superior a la de país en via de desenvolupament.

Que la conquesta de les lliberats a l'Est no signifiqui la derrota dels seus règims. Això és particularment cert a Àfrica, on, tanmateix, dos tirs d'avís haurien hagut de ser ja bones raons per a preocupar-se'n. El mes de novembre de 1987, la declaració sense adorns del *combatent suprem* tunisià Habib Bourgiba: "Houphouët-Boigny ha de meditar i remeditar això, avui", comenta un alt funcionari francès del Ministeri de Cooperació i Desenvolupament. L'octubre de 1988, l'explosió de còlera i de desesperança de la joventut algeriana: el poder haurà de consistir a obrir —tímidament, clar— la porta al multipartidisme. Aquesta vegada els nostres *amics africans* s'interroguen seriosament. Saben què és una epidèmia: si cau un sol d'ells, significa la desgràcia dels altres. Els qui, en veure canviar el vent de la Història, s'han desfet apressadament de l'oripell marxista-leninista per a canviar-lo per una ajuda occidental més segura, no han conservat tampoc els an-

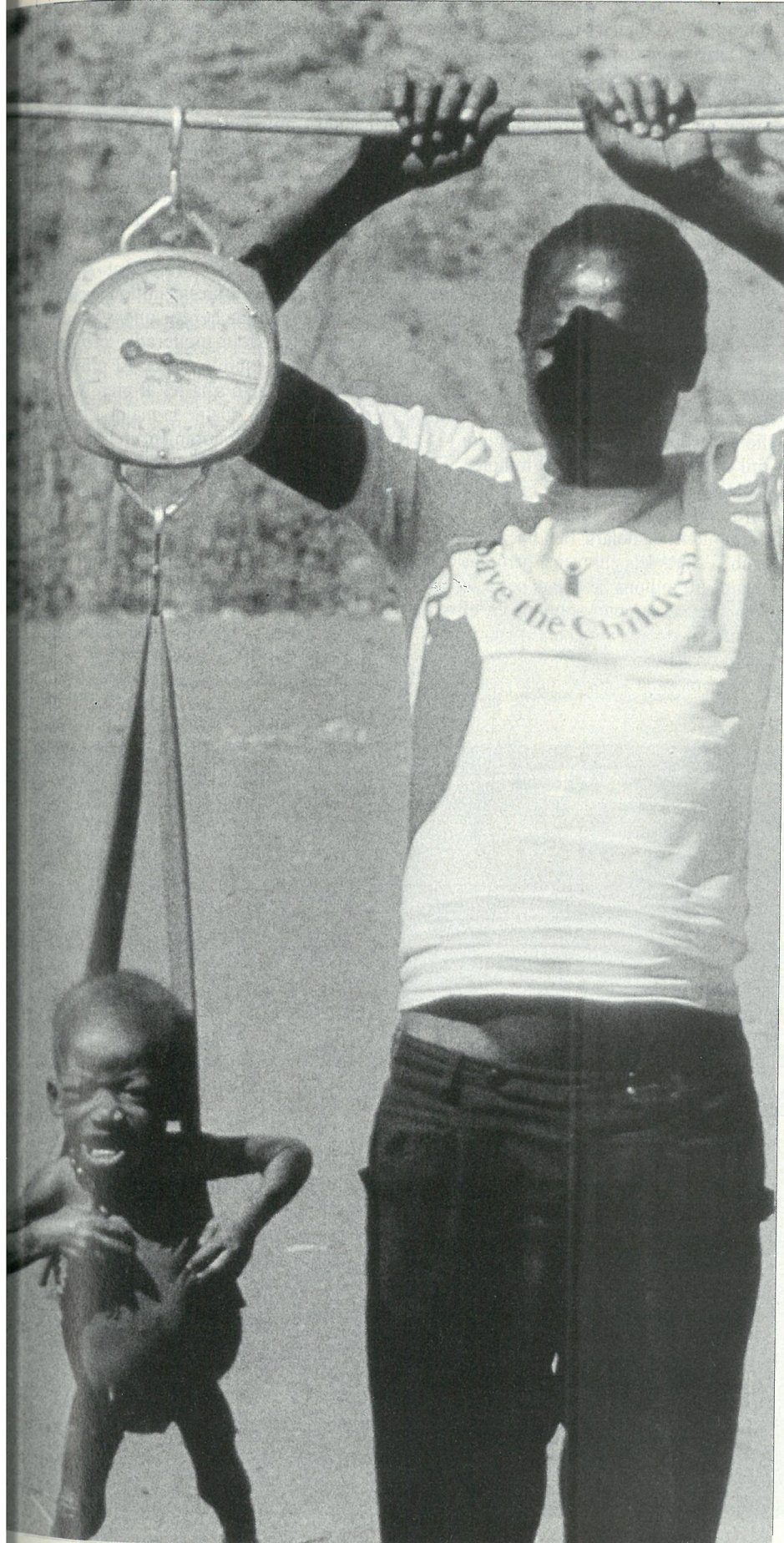
tics mètodes totalitaris.

La contestació guanya. A Abidjan, s'atreixeixen ja a criticar el ruïnós capritx d'Houphouët-Boigny que edifica una basílica desmesurada entre els matolls de Yamoussoukro. Això és nou. A Cotonou, en recent col·loqui sobre "Revolució Francesa i Àfrica", les preguntes que esclataven en una sala plena de joves es referien, totes, als canvis a l'Est, a les aspiracions dels pobles a la llibertat, a la democràcia i al paper dels *caps*. Alguns s'estranyen de veure que França subordini l'ajuda als països ex-comunistes al compromís irreversible en el camí de la democràcia. Els criteris: multipartidisme i eleccions lliures. ¿Per què es mostra infinitament menys rigorosa amb els aliats africans?

Això no és del tot exacte. El 24 de novembre, a Casablanca, on es reunia la comissió franco-africana, Jacques Pelletier, ministre de Cooperació i Desenvolupament, diu en veu alta allò que fins ara només era un rumor: "Pretendre bastir el desenvolupament sense respectar els drets humans és una il·lusió". El 5 de gener reincidia en la idea i convidava Àfrica a no quedar-se "fora del gran moviment de llibertat" que es manifesta a l'Europa de l'Est, i a inspirar-s'hi. Quedant-se fora de la revolució democràtica, seria condemnar-se a quedar-se fora de la revolució econòmica, és a dir, de l'estabilitat d'un creixement durador". I per si de cas no s'havia fet entendre, hi afegia: "En les dues dimensions inseparables que són la construcció de l'estat de dret i la reestructuració econòmica, els africans i els amics d'Àfrica s'haurien de mostrar més exigents en la dècada que ve. El sanejament financer, la lluita contra la corrupció en tots els àmbits, la renovació de l'economia i la construcció de l'estat de dret no depenen de l'ajuda exterior ni, per força, de la nostra responsabilitat d'aliats. La nostra ajuda pot acompanyar aquestes reformes, però no pot fer-les". Caldria ser sord per a no entendre-ho. Bernard Kouchner, secretari d'Estat per a l'acció humanitària, opera sense anestèsia: "Ja s'ha vist a Europa: les dictadures s'enfonsen. Al món, però, encara hi ha dictadures i sistemes de partit únic. Parlem, per exemple, d'aquesta gran zona d'ombra que és Àfrica, perquè és molt bonic que aquests sistemes s'enfonsen a Europa, però fa falta també combatre'ls al Tercer Món".

Potser França no predica inútilment en el desert. Recentment, de pas per París, el ministre gabonès de Finances, Jean-Pie-

re Lemboumba-Lepandu, quan ha estat interrogat pels interlocutors francesos sobre les prioritats de 1990, esperaven sentir-lo parlar dels problemes petrolers, del curs escolar, de la sanitat, etc. Res d'això. La màxima prioritat fixada pel president Omar Bongo és "reflexionar sobre els esdeveniments de l'Est i veure com es pot democratitzar un poc més el país".

La fatalitat vol que, uns dies més tard, les forces antiavalots assalten el campus de la Universitat Omar Bongo per dispersar les manifestacions dels estudiants de dret i de ciències econòmiques. El resultat: una vintena de ferits. Tot seguit, als carrers de Libreville hi ha revoltes i escenes de pillatge, "sense cap relació amb els problemes dels estudiants", afirma el primer ministre, Léon Mébiame, "el govern acabava de reconèixer els bons fonaments de les reivindicacions dels estudiants i s'havia compromès a solucionar-les". Les pèrdues materials —cotxes, apartaments, centres comercials, botigues menudes, sovint en mans de libanesos— s'eleva a 200 milions de francs, a més de 70 ferits i 250 detinguts. I Gabon demana a França, el 19 de gener, l'enviament urgent de material antiavalots... Les reflexions sobre els esdeveniments de l'Est tenen els seus límits.

Per a alguns països aquests esdeveniments han tingut efectes immediats. L'Etiòpia marxista ha vist fer les maletes als consellers de l'Alemanya de l'Est des de la caiguda del mur de Berlín, mentre els recanvis de material militar soviètic escassejaven. *Obertura* sobtada: Haile Mariam Mengistu restableix les relacions diplomàtiques amb Israel, on havia rebut en l'època del bon Negus la seua formació militar. Ara, corre insistentment el rumor que les bombes de fragmentació que utilitza contra els combois d'ajuda alimentària als pobles afectats per la fam, són *made in Israel*, cosa que desplauria enormement Washington.

A Síria ha aparegut també la inquietud. Per a Hafez el-Assad, aliat des de 1980 de Moscou mitjançant un *pacte d'amistat* calcat dels pactes dels països satèl·lits d'aquella època, és la fi de la protecció incondicional de l'URSS, que pagava així el manteniment d'un fort punt d'ancoratge a l'Orient Pròxim. Ja no podran aconseguir a voluntat i haurà d'acceptar el joc de les divises fortes en compte de l'intercanvi de mercaderies. El deute militar de Síria el total del qual és secret d'estat —avaluat pels tècnics entre 7 i 14 mil milions de dòlars— s'haurà de renegociar, però segons normes reals. Sota la pressió de

Moscú, Damasc ha de contenir les ambicions de tutelar el Líban, establir novament relacions amb Egipte i resignar-se a la idea del diàleg directe entre OAP i Jerusalem.

Precisament per a l'OAP, el balanç és més positiu. Certament la central palestina perd el suport en armes, logística, en facilitat d'entrenament i d'informació dels serveis d'espionatge que li oferien els països de l'Est. Però els seus adversaris radicals —entre els quals Abu Nidal— ¿no havien esdevingut finalment els principals beneficiaris de tot això? De fet, és una oportunitat excel·lent per a Yasser Arafat d'aparèixer als ulls d'Occident com un interlocutor tranquil·litzador i ple de bona fe. ¿No ha renunciat oficialment i solemnement al terrorisme? I la *Intifada*, l'únic combat actual de l'OAP, no té massa necessitat d'armes sofisticades.

Intifada, el segon aniversari de la qual —desembre de 1989— ha estat escamotejat pels mitjans de comunicació d'Occident que s'havien mobilitzat sobre les ruïnes del mur de Berlín, amb gran alegria a Israel.

Els somriures es glacen quan u sent

Martin Indyk, director de l'Institut polític de l'Orient Pròxim a Washington anunciar que l'estat hebreu esdevindrà per als EUA un aliat estratègic menys important, tenint en compte la formidable mutació de l'àmbit internacional. Els americans ja no tindran la mateixa necessitat d'enfrontar la influència soviètica.

I els rostres s'entristeixen quan es publica al *New York Times* que l'influent líder de la minoria republicana en el Senat, Bob Dole, suggereix per a respondre a les noves democràcies de l'Est i d'Amèrica Llatina reduir un 5% la dotació dels cinc països que, ells sols, es beneficien dels dos terços de l'ajuda dels Estats Units. El primer, Israel, és clar, amb tres mil milions de dòlars per davant d'Egipte (2'1 mil milions), Turquia (610 milions), Paquistàn (490 milions) i les Filipines (360 milions). Aquesta reducció representa 330 milions de dòlars. Ben poc, comparat amb l'esforç dels europeus, però una pèrdua de 50 milions de dòlars per a Jerusalem. Mal assumpte, sobretot en el moment d'afrontar l'afluència d'immigrants jueus de l'URSS.

Donem mitja volta al món: ¿per què la

guerrilla salvadorenca va encetar una brutal ofensiva pel novembre de 1989? Perquè Mikhaïl Gorbtxov s'ha compromès davant de George Bush a no donar suport militar als rebels d'Amèrica Central. Quedava la RDA, al·lèrgica a la *perestroika*: sortida d'Eric Honecker. Cuba, no té reserves inesgotables. Conclusió: tocar i marcar uns punts mentre encara siguen a temps.

Salt a la punta sud del continent. A Xile, Patricio Aylwin, president de la retrobada democràcia, hereta un *miracle econòmic* (inflació moderada, creixement, balança equilibrada...). El problema és que tot això s'ha fet al preu de la degradació de la vida de la majoria de la població, d'un esfondrament dels sistemes d'ensenyament i de sanitat, on l'estat ha deixat d'exercir una funció pels problemes econòmics. Els més perjudicats no poden acceptar que un retorn de la democràcia no signifiqui immediatament un millorament de la situació.

En fi, com deia un alexandri de Verlaine: "Les coses ja no seran mai més com abans".

©Jacques Renard/ L'Express/Trad: V.H.E.

V I I P R E M I A L F O N S R O I G

ANGELES MARCO

28 MARÇ-28 ABRIL'90

SALA PARPALLÓ - DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

Landerer 5 • Tels 332 30 77 i 332 00 01
H O R A R I S
 De 10 30 a 13 30 i de 17 a 21 hores
 Diumenges i dilluns tancat